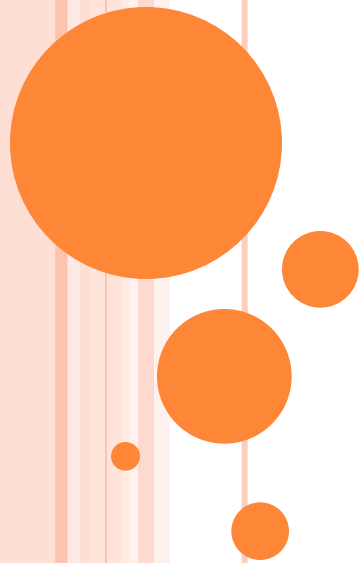

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

Лекція 3

ПЛАН

1. Суть і види перекладу.
2. Особливості технічного перекладу. Види технічного перекладу.
3. Автоматизований (комп'ютерний) переклад.
4. Особливості технічного перекладу. Види технічного перекладу. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою.
5. Сприйняття та відтворення тексту як етапи перекладацької діяльності.
6. Складові компетенції перекладача.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

Переклад – один із найважливіших шляхів взаємодії національних культур, дієвий спосіб міжкультурної комунікації.

Мета будь-якого перекладу – донести до читача, який не володіє мовою оригіналу, і ближче ознайомити його з відповідним текстом.

Перекласти означає точно і повно висловити засобами однієї мови те, що вже зафіксовано засобами іншої мови у нерозривній єдності змісту і форми.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

Розвиток науки і техніки в наш час неможливий без обміну спеціальною інформацією, що з'являється в різних країнах у наукових періодичних виданнях, спеціальних бюлетенях, патентній літературі тощо. Тому переклад є:

- 1) **процес** відтворення письмового тексту чи усного висловлювання засобами іншої мови;
- 2) **результат** цього процесу.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

Процес перекладання – це цілеспрямований процес, який охоплює такі етапи:

- 1) **Зорове чи слухове** сприймання інформації чужою мовою, усвідомлення її змісту;
- 2) **Аналіз інформації** мовою оригіналу і **синтез** рідною мовою;
- 3) **Відтворення змісту** рідною мовою.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

У літературі розрізняють такі **види перекладу**:

1. За формою переклад поділяють на усний і письмовий.

Усний переклад використовують для обміну інформацією під час особистого контакту фахівців у процесі укладання контрактів, на виставках, міжнародних науково-технічних конференціях, симпозіумах, на лекціях, під час доповідей тощо. На відміну від письмового перекладу усний роблять негайно, не маючи можливості користуватися довідковою літературою. Усний переклад може бути *послідовним* або *синхронним*.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

Послідовний переклад відомий з давніх часів, це усний переклад повідомлення з однієї мови іншою після його прослуховування. Важливо, щоб переклад відбувався в паузах після логічно закінчених частин, щоб був зрозумілий контекст, у якому вживається те чи інше слово.

Синхронний переклад робить перекладач-професіонал практично одночасно з отриманням усного повідомлення.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

2. За способом перекладу розрізняють буквальний і адекватний переклад.

Буквальний переклад називають також *дослівним*, у такому перекладі можуть зберігатися порядок слів та граматичні конструкції, невластиві мові перекладу.

Адекватний переклад точно передає зміст оригіналу, його стиль, при цьому відповідає всім нормам літературної мови.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

3. За змістом виокремлюють такі основні різновиди перекладу:

а) *суспільно-політичний*, який передбачає усне чи письмове відтворення засобами іншої мови суспільно-політичних матеріалів: виступів та заяв політичних діячів, інтерв'ю, матеріалів брифінгів, прес-конференцій, дипломатичних документів, наукових праць з політології, соціології тощо;

б) *художній*, тобто переклад творів художньої літератури (поезія, проза, драма), який дає змогу кожному народові долучитися до скарбів світової літератури, а також сприяє популяризації національної культури. Твори світової класики українською перекладали Леся Українка, Іван Франко, Микола Зеров, Борис Тен, Максим Рильський, Микола Лукаш, Григорій Кочур та багато інших. В Україні існує премія за кращий переклад імені Максима Рильського;

в) *науково-технічний* (технічний) — переклад, який використовують для обміну науково-технічною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами.

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

Типологізація перекладів здійснюється і за такими параметрами:

1) *за співвідношенням типів мови перекладу і мови оригіналу:*

Внутрішньомовний переклад (діахронічний (історичний) переклад та транспозиція – переклад тексту одного жанру чи функціонального стилю в інший жанр або функціональний стиль)

Міжмовний переклад (бінарний; інтерсеміотичний; трансмутація – переклад з певної штучної мови на іншу штучну мову)

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

2) за характером суб'єкта перекладацької діяльності і його ставлення до автора тексту, що перекладається:

переклад, який виконується перекладачем, що не є одночасно автором тексту, який перекладається;

авторський;

авторизований;

машинний (автоматичний);

змішаний;

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

*3) за типом перекладацької сегментації
способу переробки перекладуваного матеріалу:*

- поморфемний;
- послівний;
- абзацно-фразовий;
- цілнотекстовий;

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

4) за формою презентації тексту перекладу і тексту оригіналу:

ПИСЬМОВИЙ – письмовий переклад письмового тексту та письмовий переклад усного тексту;

УСНИЙ – усний переклад усного тексту (синхронний, послідовний, односторонній, двосторонній) та усний переклад письмового тексту);

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

5) за характером відповідності тексту перекладу тексту оригіналу:

- вільний (інтерпретація);
- адекватний;
- точний;
- автентичний;
- завірений;

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

6) за жанрово-стилістичними особливостями і жанровою належністю перекладного матеріалу:

- науково-технічний;
- суспільно-політичний;
- художній;
- військовий;
- юридичний;
- побутовий;

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

7) за повнотою і типом передачі змісту оригіналу:

- повний;
- неповний (скорочений, фрагментарний, аспектний, анотаційний, реферативний);

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

8) *за основними функціями:*

- практичний – робочий (інформаційний) – консультативний;
- видавничий (друкований);
- опублікований;
- навчальний;
- експериментальний;
- еталонний;

СУТЬ І ВИДИ ПЕРЕКЛАДУ

9) *за первинністю тексту оригіналу:*

- прями́й (первинний, безпосередній);
- непря́мий (вторинний);
- зворотній;

10) *за типом адекватності:*

- семантико-стилістично адекватний;
- прагматично-функціонально адекватний;
- дезиративно адекватний.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Технічний переклад використовується для обміну науково-технічною інформацією між людьми, які спілкуються різними мовами. Загалом науково-технічну інформацію можна розподілити на такі основні види:

1) *Патентна література*, що є основною формою обміну, адже все нове в галузі науки й техніки оформляють у вигляді патенту і його виробничих форм;

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

2) *Науково-технічна періодика* (галузеві бюлетені, що містять реферати, анотації, назви; галузеві науково-технічні журнали, що містять дискусійні, проблемні, звітні статті спеціального характеру; бібліографічні покажчики з назвами винаходів і предметів промислової продукції, що також містять анотації і тематичні огляди робіт з певної галузі);

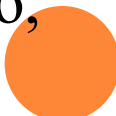

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

3) *Неперіодичні видання* (книги, інструкції, рекламні матеріали тощо). Порівняно з іншими видами перекладу технічний переклад має певні особливості:

- Тексти *насичені термінами*, отже, для якісного перекладу потрібна термінологічна підготовка перекладача;
- Тексти містять *спеціальну інформацію* (часто — нову і майже нікому невідому), тому перекладач повинен мати спеціальну базову підготовку або бути обізнаним у певній галузі виробництва (вивчати фахову літературу, стежити за новою інформацією, консультуватися з досвідченими фахівцями).

Науково-технічна інформація, як правило, оформлюється в письмовому вигляді.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Види технічного перекладу:

- 1) усний (послідовний та синхронний);
- 2) письмовий (повний, реферативний, анотаційний).

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Повний технічний переклад є основним видом технічного перекладу, який складається з таких етапів:

- а) *читання* всього *тексту* з метою усвідомлення змісту;
- б) *поділ тексту* на закінчені за змістом частини, їх переклад;
- в) *стилістичне редагування* повного тексту (слід обробити текст відповідно до норм літературної мови, усунути повтори, усі терміни і назви мають бути однозначними, якщо думку можна висловити кількома способами, перевагу слід віддати стислому, якщо іншомовне слово можна без шкоди для змісту замінити українським, то варто це зробити);
- г) *переклад заголовка*, який має передавати суть змісту оригіналу й враховувати всі його особливості (саме за заголовком фахівці найчастіше добирають потрібні матеріали).

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Реферативний переклад:

1) письмовий переклад заздалегідь відібраних частин оригіналу, що складають зв'язний текст;

2) виклад основних положень змісту оригіналу, що супроводжується висновками й оцінкою.

Реферативний переклад у 5-10 і більше разів коротший за оригінал.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Робота над *першим* різновидом реферативного перекладу складається з:

а) ознайомлення з оригіналом; при потребі – вивчення спеціальної літератури;

б) виділення в тексті основного і другорядного (відступи, повтори, багатослівність, екскурси в суміжні галузі тощо);

в) перечитування основної частини, усування можливих диспропорцій, нелогічності;

г) переклад основної частини, зв'язний і логічний виклад змісту оригіналу.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Робота над *другим різновидом* реферативного перекладу відбувається за такою схемою:

- а) докладне вивчення оригіналу;
- б) стислий виклад змісту оригіналу за власним планом;
- в) формулювання висновків, можливе висловлення оцінки.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Анотаційний переклад є стислою характеристикою оригіналу, що являє собою перелік основних питань, іноді містить критичну оцінку.

Такий переклад дає фахівцеві уявлення про характер оригіналу (наукова стаття, технічний опис, науково-популярна книга), про його структуру (які питання розглянуто, у якій послідовності, висновки автора), про призначення, актуальність оригіналу, обґрунтованість висновків тощо.

Обсяг анотації не може перевищувати **500** друкованих знаків.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД

Переклад являє собою вид інформаційної діяльності, потреба в якому щорічно збільшується на 15%, тому актуальним сьогодні є пошук раціональних шляхів вирішення проблеми швидкого та значного за обсягом перекладу.

Цю проблему може розв'язати *автоматизований* або *комп'ютерний*, чи *машинний* переклад.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД

Машинний переклад трактується як переклад текстів (письмових та усних) з однієї природної мови на іншу за допомогою комп'ютера.

Автоматизований переклад тлумачиться як переклад текстів на комп'ютері з використанням комп'ютерних технологій. Від машинного перекладу він відрізняється тим, що весь процес перекладу здійснюється людиною, комп'ютер лише допомагає йому створити готовий текст або за менший час, або з кращою якістю.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД

Ідея автоматизованого перекладу виникла ще в 1924 р., а 1933 року радянському інженерові П. Смирнову-Троянському було видано патент на машину для перекладання, яка працювала за принципом зіставлення механічним способом відповідників з різних мов.

Машинний переклад у сучасному розумінні цього терміна вперше було зроблено 1954 року у Джорджтаунському університеті.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД

У сучасній формі ідея автоматизованого перекладу була розвинена у статті Мартіна Кея 1980 року, який висунув таку тезу:

*“Комп'ютер бере на себе рутинні операції
і звільняє людину для операцій,
що вимагають людського мислення”.*

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД

У наш час найбільш поширеними способами використання комп'ютерів при письмовому перекладі є робота зі словниками та глосаріями, пам'яттю перекладів, що містить приклади раніше перекладених текстів, а також використання так званих корпусів, великих колекцій текстів на одному або декількох мовах, що дає стислий опис того, як слова і вирази реально використовуються в мові в цілому або в конкретній наочній області.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД

Сьогодні створено багато експериментальних і практичних систем автоматичного перекладу, напр., системи **systran**, **logos**, **alps**, **metal**, **geta**, **eurotra** тощо, до яких входить понад 15 версій для різних пар мов.

У процесі перекладання комп'ютер працює на різних мовних рівнях: розпізнає графічні образи, робить морфологічний аналіз і переклад слів і словосполучень, аналізує синтаксис тексту, проводить семантичні перетворення, що забезпечує змістову відповідність уведеного й отриманого речення або тексту. Але без аналізу контексту певного слова та аналізу речення переклад не є можливий.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ПЕРЕКЛАД

Перекладання тексту з однієї мови іншою є важким завданням для комп'ютера, оскільки вимагає не заміни слів однієї мови словами іншої, а відтворення думок у повному обсязі, з усіма відтінками. Тому проблема створення систем досконалого машинного перекладу є частиною проблеми створення штучного інтелекту.

Сучасні програми комп'ютерного перекладу можна з успіхом використовувати, проте перекладений текст слід перевірити, звернувши особливу увагу на переклад власних назв, термінів, мовних реалій, слів у непрямому значенні та багатозначних паронімів, омонімів, граматичних форм тощо.

ТИПОВІ ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

Оскільки переклад – це передавання змісту того, що було висловлено, то перекладаються не слова, граматичні конструкції чи інші засоби мови оригіналу, а думки, зміст оригіналу.

Згідно з теорією перекладу, неперекладних матеріалів не існує – є складні для перекладу тексти.

ТИПОВІ ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

Труднощі під час перекладання пов'язані з:

- а) *недостатнім знанням мови оригіналу,*
- б) *недостатнім знанням суті предмета;*
- в) *недостатнім знанням мови, якою перекладають;*
- г) *відсутністю в цій мові готових відповідників* для висловлення того, що вже було висловлено засобами мови оригіналу.

ТИПОВІ ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

Як свідчить досвід, складним виявляється переклад поширеної у науковому стилі конструкції з фразеологічними сполученнями. У наукових текстах переклад дієслів залежить від контексту.

Виникають труднощі і під час перекладу конструкцій з активно вживаним дієсловом *являється*, яке в українській мові уживається тільки в художньому стилі, переважно в поетичних творах (напр., І. Франка: «чому являєшся мені у сні?»). У науковому стилі вживаються форми *виявляється*, *є*; обирати відповідну форму слід ураховуючи значення контексту.

ТИПОВІ ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

Значні проблеми під час перекладу текстів наукового стилю спричиняє дієприкметник.

Активні дієприкметники теперішнього часу обмежені у творенні й використанні. У сучасній мові функціонують тільки ті дієприкметники, які втратили дієслівні ознаки й перейшли до класу прикметників.

При цьому слід пам'ятати, що активні дієприкметники теперішнього часу відтворюються прикметниками. Натомість поширені у сучасній українській мові віддієслівні прикметники, на кшталт нагальний: знижувальний, ослаблювальний.

ТИПОВІ ТРУДНОЩІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

Очевидно, укласти двомовні словники для перекладу загальноновживаної лексики наукових текстів повинні фахівці, що досконало володіють обома мовами, або ті, хто вміє працювати з наявними тлумачними і граматичними словниками цих мов та довідниками.

Адже причина недосконалості словників полягає у недооцінюванні їх авторами відмінностей між двома мовами та переоцінюванні власних знань.

РЕДАГУВАННЯ ПЕРЕКЛАДУ

Редагування перекладу, тобто вдосконалення вже наявного його варіанта, буває двох типів:

- (1) *авторське редагування*, коли редактором свого тексту виступає сам перекладач;
- (2) *редагування готового тексту* іншою людиною, тобто редактором чи самим перекладачем.

Саморедагування, здійснене автором, та редагування того самого повідомлення професійним редактором, повинні доповнювати одне одного, оскільки обидва види правок спрямовані на поліпшення якості тексту, досягнення його довершеності.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відволікаючись від абстрактних моделей перекладу, відзначимо, що процес перекладу – так само як і весь процес породження мовлення у свідомості людини – все ще залишається загадкою.

Однак цілком очевидно, що у практиці перекладу виокремлюються два етапи роботи. Один з них пов'язаний з *осмисленням тексту* іноземною мовою, інший – з *його відтворенням* на рідну мову. Пізнавальна і творча діяльність мозку на кожному з етапів не можлива без аналізу і синтезу.

Діалектична єдність цих ефективних засобів людського пізнання виявляється і при осмисленні іноземного тексту, і в процесі його відтворення мовою перекладу. Етапи перекладу логічно розглянути на прикладі художнього перекладу, бо в ньому з найбільшою повнотою відображені своєрідність і складність перекладацької діяльності.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перший етап названий *сприйняттям тексту* є надзвичайно складним сенсорно-розумовим процесом, заснованим на різноманітних видах і формах аналітичної синтезуючої роботи почуттів і мозку.

На цьому етапі перекладач прагне якомога повніше зрозуміти оригінальний текст, «відчути» й усвідомити його естетичну цінність і характер впливу на читача або слухача. Тому перекладач повинен не тільки осмислювати текст, але і сприймати його образний і емоційний вплив, позаяк адекватний переклад багато в чому залежить не тільки від раціонального, а й від емоційно-оцінного сприйняття твору, яке не буває абсолютно однаковим у різних індивідів.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перекладачі відрізняються знаннями і досвідом, своєрідністю мислення й відчуття, вихованням й освітою, літературними смаками й уподобаннями, рівнем володіння рідною мовою, впливом конкретного соціального середовища і суспільних інтересів, специфікою формування світогляду й особистості і т. ін.

Водночас ми можемо говорити про відносну реально існуючу рівність у сприйнятті, наприклад, літературного твору тому, що зазначені характеристики можуть співпадати у різних людей і ступінь цього співпадіння зростає у представників однієї і тієї самої соціальної групи.

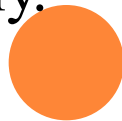

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Перекладачеві дуже важливо досягти такого рівня знань, який дозволяв би сприймати весь обсяг смислового й емоційного змісту, що міститься в тексті.

Сприйняття перекладачем тексту може бути недостатнім, якщо перекладач має обмежений запас знань і якщо у нього слабо розвинена емоційна сприйнятливність для відносно повного сприйняття оригіналу.

Нерівність ступеня сприйняття тексту й індивідуально-особистісні особливості цього процесу є однією з причин можливої появи різних і цілком еквівалентних перекладів одного й того самого оригіналу.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У кожного типу й виду перекладу етап сприйняття має свої особливості і характеристики, але якщо йдеться про художній переклад доцільно зазначити, що він має принаймні дві фази:

сприйняття до перекладу, тобто сприйняття художнього твору в першому читанні, коли перекладач намагається осмислити твір, усвідомити його художню цінність і визначити його стилістичну своєрідність, і

власне сприйняття перекладу, тобто безпосереднє сприйняття конкретних слів, речень, фраз, абзаців у момент перекладу.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У другій фазі сприйняття перекладач оперує аналізом і синтезом, сприймаючи зміст окремих мовних елементів повідомлення і смисл кожної фрази вихідної мови. Навіть при синхронному перекладі, коли переклад здійснюється послівно і по синтагменно, тобто шляхом сприйняття лише окремих частин фрази, що перекладаються, розуміння іноземної фрази все ж обов'язкове, і лише після повного її осмислення перекладач закінчує складання перекладених словесних блоків у єдину фразу, коригуючи її відповідним чином.

Психологи і лінгвісти, дослідники мовного процесу стверджують, що при сприйнятті і розумінні людина засвоює зміст ідеї і поняття, а не самі слова, але це засвоєння можливе лише тому, що формування поняття вже пройшло вербальний етап, воно сформувалося на основі слова.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Для перекладача художньої літератури на цій фазі сприйняття важливо не лише розуміння тексту, а й бачення змальованих словами образів і ситуацій.

Відомо, що слово наповнюється конкретним змістом тільки тоді, коли учасники комунікації говорять про конкретні, добре їм відомі істоти, предмети або об'єкти. Тоді у створенні відправника й одержувача мовлення виникають конкретні уявлення й образи. Настільки ж конкретним буде сприйняття читача описуваних у тексті реальних і знайомих йому об'єктів.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В інших випадках сприйняття читачами словесного змісту завжди дещо абстрактне, якби сприйняття таких контекстів було б завжди конкретно-образним, то навряд чи можна було б здійснити переклад з однієї мови на іншу.

Понятійне сприйняття слів, що не спирається на бачення названого словом об'єкта, уможлиблює переклад з мов, абсолютно різних за своєю культурою, етнографічним укладу і соціальному устрою народів.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У художній літературі письменник часто деталізує об'єкт опису, малюючи образ персонажа, подію тощо. Перекладач бачить намальовану картину, і предмети знаходять відносну конкретність. Будь-який опис героїв, місця дії, пейзажу, явищ природи і т. ін. є засобом їх конкретизації й індивідуалізації, що породжує у свідомості рецептора образне сприйняття тексту.

Деталізуючи опис, письменник загальне перетворює в індивідуальне, разом з тим узагальнене. Письменник типізує, об'єднує в єдиний образ те, що в дійсності існує в багатьох реальних виявах. Але образ цей в художньому творі є поодиноким і конкретним.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Коли смисл фрази літературного твору сприйнятий та існує не тільки в матеріальній словесній формі, але й у вигляді одиниць мислення – понять, суджень і т. ін., у вигляді наочних образів, уявлень та емоцій, тоді й відбувається перехід до другого етапу процесу перекладу, до відтворення на мові перекладу, сприйнятої фрази оригіналу. І знову у свідомості перекладача здійснюються складні процеси аналізу і синтезу, пов'язані з передачею зі сфери мислення смислу вже в іншій матеріальній словесній формі.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Другий цикл також складається щонайменше з двох фаз: *перевираження* та *ідентифікації*.

Сприймавши семантичну й емоційно-експресивну інформацію, що міститься у фразі, яка підлягає перекладу, перекладач відтворює цю інформацію, в матеріальних одиницях мови перекладу, прагнучи зберегти її повний обсяг завдяки перевираженню її смислу. Але оскільки в будь-якій мові смисл фраз складається зі значень окремих слів і словосполучень і оскільки існування лексичних, граматичних і стилістичних відповідників між мовами світу є об'єктивною даністю, універсальним фактом, то при зіставленні оригінального і перекладеного текстів, зазвичай легко виявити, в першу чергу, лексичні міжмовні відповідники, які й наводять на думку, що будь-який переклад здійснюється шляхом їх добору.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До того ж письмовий переклад зазвичай здійснюється пофразно, не обмежується в часі, як усний переклад, і завжди пов'язаний з матеріально зафіксованим канонічним текстом оригіналу, будь-яку фразу якого в будь-який момент можна прочитати, що неможливо при усному перекладі мови.

Це дозволяє навіть на фазі перевираження проводити постійне порівняння двох текстів: незмінного тексту оригіналу і тексту перекладу. У певного ідеального суперперекладача вже на цій фазі переклад міг би бути адекватним, а відповідності – безперечними.

СПРИЙНЯТТЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ ТЕКСТУ ЯК ЕТАПИ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однак на практиці після фази перевираження настає період художньої ідентифікації перекладу, тобто такого опрацювання тексту перекладу, яка в кінцевому підсумку привела б до створення художнього твору на мові перекладу, ідентичного оригіналу за своїм смисловим, функціонально-стилістичним й ідейно-художнім змістом.

На цій фазі відбувається ретельне порівняння, зіставлення перекладених фраз, абзаців, періодів і т.ін. з відповідним текстом оригіналу й оцінка перекладу, що дозволяє виявити «втрату інформації». Саме на цьому етапі й відбувається шліфування перекладу, покликаного стати вже фактом вітчизняної літератури. При повторних читаннях до тексту вносяться лише незначні зміни.

Отже саме в цих етапах об'єктивно відбивається процес перекладу як однієї з різновидів, розумової діяльності людини.

СКЛАДОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

У перекладацькій компетенції виокремлюють такі складові:

мовна компетенція як джерельною мовою, так і цільовою, як у рецептивному, так і в продуктивному планах;

текстотвірна компетенція, тобто вміння створювати тексти різного типу згідно з прийнятими в певному мовному колективі правилами;

комунікативна компетенція, тобто здатність проєкціювати на висловлення в тексті джерела можливість із боку отримувача перекладу виводити смисл, додаючи фонову інформацію, якої бракує;

СКЛАДОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

позамовна компетенція, – це знання культур джерельної та цільової мов, енциклопедичні знання та знання предметної царини, до якої належить матеріал, що перекладається; компетенція переходу, тобто специфічні перекладацькі уміння;

професійна технічна компетенція, тобто специфічні навички, вміння і знання, пов'язані з професійною перекладацькою практикою; знання джерел інформації, словників; знання нових технологій;

СКЛАДОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

знання правил професійної поведінки, етики професії, ринку праці тощо; знайомство з основними положеннями теорії перекладу, з варіантами перекладацьких стратегій і технічними прийомами перекладу;

психофізіологічна компетенція – це здатність використовувати психомоторні, когнітивні та особистісні ресурси: психомоторну компетенцію і навички читання та письма; розумові й особистісні якості;

стратегічна компетенція, яка включає стратегії розуміння (та висловлення).

СКЛАДОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ПЕРЕКЛАДАЧА

Усі ці різновиди перекладацької компетенції взаємопов'язані і складають цілісну єдину компетенцію, причому тут чільна роль належить стратегічній компетенції та компетенції переходу, тому що перша пов'язана з вирішенням проблем, що виникають в інших підвидах компетенції, а друга зводить їх разом.

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

